

5. *Пустовійт Р.* Трансформаційна криза в Україні: оцінка з позиції інституціональної теорії // Економіка України. — 2004. — № 1. — С. 38–44.

6. *Дерябина М.* Институциональные аспекты постсоциалистического переходного периода // Вопросы экономики. — 2003. — № 2. — С. 108—124.

Тищенко О. П.,
д.е.н., професор, ст.н.с.,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ПРІОРИТЕТИ ТА СУПЕРЕЧНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

Формування власної регіональної політики в Україні продовжується з часу набуття країною незалежності, однак фактичний стан справ у більшості регіонів, асиметричність та посилення регіональної нерівномірності розвитку національної економіки, свідчить про її недосконалість, що зумовлює необхідність проведення додаткових досліджень та обґрунтування нових методологічних підходів щодо її здійснення, у тому числі з врахуванням досвіду інших країн.

Головним протиріччям сучасної державної регіональної політики є пошук оптимального співвідношення між двома її моделями (вони власне й визначають пріоритети регіонального розвитку), які, по суті, є «конфліктуючими» — моделлю ефективності та моделлю рівності. Перша з них передбачає максимізацію економічного зростання, зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та стимулювання підвищення їх конкурентоспроможності. Друга спрямована на розвиток людських ресурсів, на міжрегіональне вирівнювання доходів та рівня життя населення.

Динаміка показників регіонального розвитку національної економіки України свідчить про стійку тенденцію концентрації населення та економічної діяльності в обмеженій кількості регіонів. Так, протягом 2006—2014 рр. відбулося підвищення сукупної частки п'яти провідних регіонів (Дніпропетровська, Донецька, Київська, Харківська області та м. Київ) за усіма без виключення показниками, що характеризують найважливіші економічні процеси та результати у національній економіці (табл.). На ці

ж регіони (крім Харківської області) припадає й найвища у країні середньомісячна заробітна плата в розрахунку на одного штатного працівника.

Таблиця

**Частка провідних регіонів України
у загальнодержавних показниках, %***

Показники	Сумарна частка регіонів ¹⁾		
	2006	2014	зміна частки (+, –)
Середня чисельність постійного населення	32,7	34,7	+ 2,0
Економічно активне населення (у віці 15—70 років)	34,1	35,9	+ 1,8
Капітальні інвестиції	50,0 ²⁾	58,2	+ 8,2
Продукція промисловості (реалізована)	55,3	57,8 ³⁾	+ 2,5
Валові витрати на науково-дослідну діяльність	73,5	75,2 ³⁾	+ 1,7
Зайняті у науковій та дослідницькій діяльності	72,6	76,6 ³⁾	+ 4,0
Валовий регіональний продукт	49,8	51,4 ³⁾	+ 1,6

* Розраховано автором за даними Державної служби статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

¹⁾ Сумарна частка Дніпропетровської, Донецької, Київської, Харківської областей та м. Києва; ²⁾ 2007 р.; ³⁾ 2013 р.

Цілком зрозуміло, що у регіонах, де сконцентровані ресурси, виробництво і де вищі доходи, концентруються й надходження від сплати податків, тобто збільшуються фінансові можливості таких територій щодо розв'язання соціальних питань. Отже, вирішення проблеми надання соціальних гарантій населенню менш розвинених регіонів в масштабах країни за такої моделі значно ускладнюється, оскільки навіть новий порядок сплати податків, передбачений в рамках бюджетної децентралізації, не спроможний забезпечити надходження фінансових ресурсів в обсязі, достатньому для розвитку соціальної інфраструктури.

За другої моделі основним інструментом виступає перерозподіл доходів від заможних регіонів менш розвиненим. Такий підхід діяв в країні протягом досить тривалого часу, але він також

не забезпечив бажаних результатів, оскільки диференціація між регіонами лише посилилася. Головним негативним наслідком застосування механізму перерозподілу є, внаслідок «споживачьких настроїв» та відсутності у представників місцевої влади стимулів до розвитку, подальший занепад слабких регіонів з поступовим їх переходом у депресивний стан.

Як один з варіантів розв'язання суперечностей сучасної регіональної політики України, обумовлених значною територіальною диференціацією та необхідністю забезпечення державних соціальних гарантій, може бути розглянутий досвід сусідньої Польщі, де протягом останніх років спостерігаються сталі позитивні зміни у регіональному розвитку економіки країни.

Вивчення польського досвіду здійснення державної регіональної політики, що ґрунтується на новій парадигмі управління регіональним розвитком, на базі положень якої затверджено Державну Стратегію Регіонального Розвитку Польщі на 2010—2020 роки, дозволяє сформулювати деякі рекомендації для вітчизняних фахівців. У першу чергу увага має бути приділена вирішенню таких завдань:

1. Забезпечення диференційованого підходу до різних типів територій, з урахуванням взаємозалежності між районами стимулювання економічного зростання та периферійними районами; впровадження цілеспрямованих заходів щодо сприяння зростанню в найбільш конкурентоспроможних осередках.

2. Ідентифікація, як окремих об'єктів управління, локальних територіальних утворень — міст, визначення їх функцій відповідно до статусу та ролі в економічному розвитку країни в цілому і окремого регіону (столиця, центри регіонів, інші центри регіонів, субрегіональні міста), розроблення механізмів співпраці між містами як всередині регіонів, так й на міжрегіональному рівні.

3. Виокремлення потенціалу сільських районів та визначення заходів, спрямованих на більш повне його використання (розширення можливостей щодо працевлаштування сільських мешканців, створення ефективної транспортної інфраструктури, підтримка розвитку районних та інших міст, створення інституційних умов задля збільшення несільськогосподарських інвестицій в інших містах, стимулювання місцевого розвитку).

4. Цільове виділення коштів на здійснення регіональної політики, окремо від коштів, призначених для галузевих і національної політики.

Лише адекватне та досить швидке реагування у вигляді внесення змін і уточнень до вже прийнятих стратегій та оперативних заходів державної регіональної політики здатні посилити її значимість задля розв'язання наявних проблем місцевого, регіонального, міжрегіонального й міждержавного характеру.

Головня Ю. І., канд. екон. наук, доцент,
Трубей О. М., канд. екон. наук, доцент,
Київський національний торговельно-
економічний університет, м. Київ

ЕКОЛОГІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОСНОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Перехід регіональної економіки до моделі сталого інноваційного розвитку, яка заснована на раціональному ресурсоспоживанні та мінімізації антропогенного впливу процесів виробництва та споживання товарів і послуг, обумовлює необхідність дослідження проблем активізації екологічного підприємництва в регіоні.

Екологічне підприємництво виступає важливим елементом у забезпеченні екологічної безпеки та поліпшенні якості навколишнього середовища, а також є одним із стратегічних напрямів реалізації екологічних перетворень. Під ним розуміють діяльність з виробництва і реалізації товарів, здійснення робіт і послуг, спрямованих на запобігання негативного впливу на навколишнє середовище.

Необхідність розвитку, удосконалення і поширення екологічного підприємництва в Україні обумовлена пріоритетами, визначеними у міжнародних документах, таких як Конвенція ООН з навколишнього середовища та розвитку (1992 р.), «Декларація тисячоліття» ООН (2000 р.), документах Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.), чинних законах України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст.48), «Про екологічний аудит», «Про відходи», рекомендаціях Постанови Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства в Україні (2003), нор-